

BOSNIË-HERZEGOVINA

Enige maatschappelijke onrust op handen

Samenvatting

In Bosnië-Herzegovina zijn aanwijzingen voor sociale onrust. In de Bosnisch-Servische republiek (RS) probeert ex-premier Milorad Dodik de groeiende onvrede politiek uit te buiten, terwijl in de Moslim/Kroatische Federatie (MKF) de Bosnisch-Kroatische HDZ/BiH de eigen achterban wil mobiliseren tegen het internationaal gepropageerde integratieproces. Hoewel de huidige RS-regering er (nog) niet in is geslaagd de aangekondigde verbetering van de levensstandaard te bewerkstelligen, zal Dodik er met zijn maatschappelijke actie waarschijnlijk niet in slagen vervroegde verkiezingen af te dwingen. In de MKF zal de HDZ BiH, uit angst haar regeringsverantwoordelijkheid te verliezen, er naar verwachting voor kiezen het Dayton-implementatieproces op regionaal en lokaal niveau te traineren. Gelet op de beperkte (en afnemende) middelen van de internationale gemeenschap om de politiek-economische situatie in Bosnië-Herzegovina te verbeteren, lijkt verdere maatschappelijke onrust in de komende maanden onafwendbaar.

(SC) De Internationale Gemeenschap (IG), met name Hoge Vertegenwoordiger Paddy Ashdown en zijn kantoor (OHR), is niet bereid in te stemmen met vervroegde verkiezingen. Integendeel, zien mogelijkheden om de huidige coalitie (SDS/PDP/SDA) in het zadel te houden². Volgens de analyse van OHR (uiteindelijk de doorslaggevende factor in de Bosnische politiek) heeft geen van de regeringspartijen in de RS belang bij een kabinetscrisis. Dit geldt ook voor de IG zelf, omdat door zo'n crisis het implementatieproces van Dayton vertraging zou oplopen.

(SC) Ook in de Moslim/Kroatische Federatie (MKF) dreigt onrust. Daar wordt de inzet gevormd door de weigering van de belangrijkste Bosnisch-Kroatische partij HDZ BiH om in te stemmen met een reeds eerder opgelegd decreet ter integratie van het onderwijs in etnisch gemengde gebieden³. In dat kader heeft OHR gedreigd met sancties die met name de inkomsten van de HDZ BiH bedreigen. Inmiddels lijkt een compromis bereikt dat de noodzaak van sancties vooralsnog afwendt. De HDZ BiH heeft ingestemd met de administratieve integratie van "gemengde" scholen. In ruil daarvoor zou OHR hebben toegezegd dat vooralsnog niet getornd zal worden aan de taal waarin wordt lesgegeven, aan de benoeming van leraren of aan het lesprogramma voor de verschillende (etnisch "zuivere") klassen. Desondanks heeft de belangrijkste vakbond voor Bosnisch-Kroatische onderwijzers inmiddels een staking van onbepaalde tijd aangekondigd ter bescherming van de Kroatische cultuur en identiteit in Bosnië-Herzegovina⁴.

(O) Overigens is de opstelling van de HDZ BiH inmiddels bekritiseerd door de extreem-nationalistische HSP. Deze heeft gesteld dat de integratie van gemengde scholen neerkomt

op een poging de Bosnisch-Kroatische identiteit te "eliminieren". Daarom roept de HSP alle Bosnische Kroaten op tot verzet tegen de maatregelen van OHR die volgens de HSP uiteindelijk veel verder zullen gaan.⁵

(SC) Inmiddels heeft een woordvoerder van OHR kritiek geuit op de huidige stand van zaken in Bosnië-Herzegovina⁶. Hij heeft erop gewezen dat het land vier maal zoveel uitgeeft dan er aan inkomsten binnenkomen. Hij bekritiseerde de belangrijkste partijen omdat zij hervormingen tegenhouden en daarmee een dreigend bankroet in de hand werken. Vooral de overbezetting van de regeringsinstanties is voor OHR een bron van zorg.

Beoordeling

(SC) De eerste tekenen van spanning in de RS-coalitie deden zich voor naar aanleiding van de onvrede van de SDS (verreweg de grootste partij in het RS-parlement) met premier Dragan Mikerevic, een lid van de PDP. Naar aanleiding daarvan heeft de SDS de mogelijkheden onderzocht om een "grote coalitie" aan te gaan met de SNSD, de belangrijkste Bosnisch-Servische oppositiepartij. Ondanks het feit dat een pragmatische stroming binnen de SNSD wel oren heeft naar een dergelijk samenwerkingsverband, zijn deze pogingen (tot dusver) spaak gelopen op de persoonlijke aversie van Dodik tegen de SDS. Ook het feit dat de SDS uiteindelijk liever samenwerkt met een kleinere partij als de PDP dan met een "zwaargewicht" als de SNSD heeft een belangrijke rol gespeeld.

(SC) Desondanks is deze gang van zaken aanleiding geweest voor de Moslim-partij in de RS-regeringscoalitie, de SDA, om zich af te zetten tegen de SDS. Uiteindelijk lijkt evenwel ook de SDA niet gebaat bij het opblazen van de coalitie in de RS, omdat dit in de kaart zou spelen van de oppositie. Daarbij is ook van belang dat de SNSD reeds enige tijd toenadering zoekt tot de belangrijkste Moslim-oppositiepartij SDP.

(SC) Voor alle partijen in Bosnië-Herzegovina is meeregeren momenteel meer dan ooit van cruciaal belang. De komende maanden zijn bepalend voor de privatisering van belangrijke overheidsdiensten. Daarom zijn regeringspartijen meer dan ooit tevoren (en gezien de afnemende donorgelden ook voor de toekomst) in de gelegenheid de eigen achterban aan lucratieve posities te helpen. Bovendien zal het mandaat van de zittende regeringen (mits zij deze rit uitzitten) langer duren dan dat van het OHR zelf, zodat de huidige autoriteiten nu een basis kunnen leggen voor een meer autonome opstelling in de toekomst. Daarom is het waarschijnlijker dat een partij als de SNSD (zelfs tegen de bezwaren van Dodik in) aan de regering gaat deelnemen dan dat één van de zittende partijen daaruit stapt.

(SC) Hoewel de huidige RS-regering er (nog) niet in is geslaagd een verbetering van de levensstandaard te bewerkstelligen, is er geen reden om aan te nemen dat Dodik met zijn maatschappelijke actie de bevolking zodanig zal kunnen mobiliseren dat hij vervroegde verkiezingen kan afdwingen. De sociale onvrede lijkt daarvoor te diffuus. Over enkele weken zal Dodik zich naar verwachting gewonnen moeten geven. Hij kan dan kiezen tussen het voortzetten van de huidige parlementaire oppositie of de mogelijkheden onderzoeken om alsnog tot de regering toe te treden.

(SC) Een onzekere factor blijft het verbale geweld tussen SDS en SDA van de afgelopen weken. Het is niet uitgesloten dat als gevolg daarvan toch een situatie ontstaat dat samen regeren op RS-niveau (en op centraal niveau, waar de SDS gedoogsteun verleent aan een door de SDA gedomineerde regering) onmogelijk wordt ondanks het gemeenschappelijk belang van beide partijen bij de huidige etnisch-politieke status quo.

(SC) Voor de Bosnische Kroaten is de kwestie van schoolintegratie potentieel van cruciaal belang. Administratieve integratie kan worden gezien als een opmaat naar volledige integratie van gemengde scholen. In de praktijk moet dat in het nadeel werken van de Kroaten ten opzichte van de Moslims, die in de MKF tenminste drie maal zo talrijk zijn.

(SC) Er zijn drie redenen voor de HDZ BiH om vooralsnog in te stemmen met de richtlijnen van OHR. Ten eerste wilde de partij openlijke sancties vermijden die de inkomsten van de partijtop bedreigden. Ten tweede zouden werkelijk vitale aspecten in de onderwijskwestie, zoals het lesprogramma, de taal en de aanstelling van leraren, voorlopig niet worden geïntegreerd. Voor de HDZ BiH is echter waarschijnlijk doorslaggevend dat de orders van OHR nog lange tijd effectief kan worden tegengewerkt door Kroatische functionarissen op regionaal en lokaal niveau.

(SC) De HSP is in het Bosnisch-Kroatische spectrum een uiterst marginale speler. De HDZ BiH wordt al sinds jaar en dag gesteund door tenminste 80% van het Bosnisch-Kroatische electoraat. Toch kan de opinie van de HSP door de HDZ BiH worden aangevoerd als een indicatie dat al te grote concessies met betrekking tot de Kroatische identiteit kunnen leiden tot aanzienlijk stemmenverlies.

(SC) De waarschuwing van OHR over een eventuele economische ineenstorting in Bosnië-Herzegovina werd niet in direct verband gebracht met één van bovenstaande problemen, maar kan daarvan ook niet los worden gezien. Bosnië-Herzegovina is er sinds 1995 niet in geslaagd een zelfdragende economische groei te bewerkstelligen en is slechts voor economische chaos behoed door substantiële internationale economische bijstand. Deze neemt echter zienderogen af, terwijl buitenlandse investeerders worden afgeschrikt door een ondoorzichtig wetsklimaat en misstanden als corruptie en nepotisme. De vele bestuurslagen worden door de grote mono-etnische partijen gebruikt als inkomstenbronnen voor hun aanhangers en om te voorkomen dat de autoriteiten vat krijgen op de parallelle en veelal illegale economische activiteiten van de verschillende partijen.

(SC) OHR doet haar best om deze situatie te doorbreken, maar daarvoor staan slechts beperkte middelen ter beschikking. Hoewel OHR alle maatregelen kan opleggen die het vredesproces kunnen bevorderen, blijft de uitvoering daarvan afhankelijk van lokale spelers wier loyaliteit eerder ligt bij de mono-etnische partijen dan bij de internationale gemeenschap. In ieder geval lijkt verdere maatschappelijke onrust in Bosnië-Herzegovina de komende maanden onafwendbaar.

³ DNEVNI AVAZ 26 Aug 03

⁴ eumm report 11691 / 31 aug 03

⁵ Federation News Agency, 26 Aug 03

⁶ SFOR.DAILY.INTSUM.20030901.DOC